

УДК. 550.341.1.552.122

Носирев О. О., к. геогр.н.,
доцент кафедри фінансів,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
espi123@ukr.net

МЕНЕДЖМЕНТ РЕГІОНАЛЬНОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню питання ефективності менеджменту регіонального інноваційного розвитку. Узагальнено модель механізму інноваційного розвитку регіону та виділено складові механізму менеджменту регіонального інноваційного розвитку. Надано рекомендації щодо активізації регіональної інноваційної політики.

Ключові слова: регіональний розвиток, інновації, менеджмент інновацій, регіональна конкурентоспроможність.

Вступ. Інноваційний розвиток економіки — це процес сучасного виробництва, який характеризується зростанням обсягів виробленої продукції та підвищенням її конкурентоспроможності, що досягається переважно за рахунок активного використання нових знань. Забезпечення економічного розвитку України вимагає створення відповідних умов й механізмів, що стимулюють інноваційну діяльність

і впровадження її результатів у господарську практику. Здебільшого це залежить від позиції держави, регіональних і місцевих органів влади. Завдяки інноваційному потенціалу регіону створюється конкурентоспроможна продукція та визначається здатність регіону розвиватися в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом посилилася увага економістів до проблем інноваційного менеджменту, що пояснюється не тільки світовими економічними тенденціями, а й суто регіональними економічними проблемами. Так, проблеми регіонального розвитку досліджували українські та російські науковці М. Долішній, В. Будкін, М. Гончаренко, Л. Масловська, В. Євдокименко, П. Беленський, В. Зінченко, М. Бутко, О. Жихор. Більшість наукових праць у цьому напрямку мають тенденцію до вивчення вже існуючих підходів до менеджменту інноваційних систем різних регіонів на рівні глобальної економіки, що надає можливість проаналізувати успішний досвід і сформулювати певні принципи регіонального інноваційного розвитку, але невірними залишаються питання механізмів менеджменту регіонального розвитку, що засновані на поєднанні теорії менеджменту та регіональної економіки у векторі концепції стійкого розвитку.

Метою дослідження є розробка рекомендацій щодо підвищення якості менеджменту регіонального інноваційного розвитку та вдосконалення системи управління інноваціями в регіонах. Для цього необхідно вирішити такі завдання:

- проаналізувати і виявити чинники реального стану наукового та інноваційного потенціалу регіону;
- визначити проблеми і концептуальні підходи до створення системи управління інноваційним розвитком економіки регіону;
- розробити структуру управління регіональним інноваційним комплексом.

Результати дослідження. Закон України «Про інноваційну діяльність» (від 04.07.2002 р.) [1] визначив поняття «інноваційна діяльність», пов'язавши її з використанням і комерціалізацією результатів наукових досліджень та розробок і випуском на ринок конкурентоспроможних товарів і послуг. Головною метою державної інноваційної політики було визнано створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції. Однак у реаліях часу обсяги інвестування в інноваційну діяльність в Україні незначні, а державна підтримка в загальному обсязі витрат на інноваційну діяльність занадто мала. Інноваційна діяльність в Україні при відносно малих її обсягах переважно характеризується відтворенням фізичного капіталу. На макрорівні, тобто, на рівні окремих підприємств, основною перешкодою на шляху інноваційного розвитку економіки України, як і багатьох країн, які здійснюють економічні реформи, є нестача власних коштів у підприємств, проблеми з позиковими й залученими коштами. Стимулювання інноваційної діяльності припускає створення умов, за яких здійснення цієї діяльності буде вигідним. Ступінь вигідності може бути визначено через розмір чистого прибутку, тобто прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків. Цьому сприятиме зниження податкових платежів при збільшенні інноваційних і інвестиційних зусиль підприємства.

На регіональному рівні, виходячи з позиції, що ефективність регіонального розвитку насамперед залежить від ефективності регіонального менеджменту, слід зазначити, що у теорії менеджменту центральною функцією менеджменту вважа-

ється координація, яка спрямована на організацію взаємодії і сполученості всіх елементів малих систем і підсистем. Процес координації у складних системах найважливіший й представляє великі труднощі. Координація інноваційної діяльності в умовах невизначеності, багатоваріантності підходів і неповноти вихідної інформації характеризується особливими труднощами та специфікою. Процес координації визначається різними критеріями оптимальності, які необхідно враховувати в попередніх критеріях планування й прогнозування діяльності. Важливою функцією інноваційного менеджменту є контроль, що пов'язаний з обліком і кількісною та якісною оцінкою результатів роботи підприємства. Це система зі зворотним зв'язком, що забезпечує досягнення поставленої організацією мети [2]. Таким чином, для створення системи інноваційного менеджменту і її функціонування необхідно забезпечити чіткий розподіл функцій управління, що є основною умовою ефективної їхньої реалізації.

Процес регіонального розвитку, пов'язаний із впровадженням нових ідей, продуктів або послуг, супроводжується пошуком науково обґрунтованих форм і методів його державного регулювання. Інноваційна спрямованість економічного розвитку набуває загального характеру, а проблема регулювання стає ключовою проблемою ефективної економіки особливо в період глобальної економічної кризи.

Аналіз реального стану інноваційного потенціалу регіону виявив, що на сучасному етапі розвитку всіх складових інноваційної діяльності перешкоджають такі чинники:

- відсутність ефективної регіональної політики у цьому напрямі, що виявляється в обмежених можливостях органів місцевого самоврядування і місцевих органів виконавчої влади щодо стимулювання інноваційного регіонального розвитку та міжрегіонального співробітництва;

- невирішеність проблем формування і функціонування цілісних промислових конкурентоспроможних промислових комплексів на регіональному рівні, що потребує державного вирішення щодо передачі усіх підприємств державної форми власності, паїв та акцій, які належать державі в статутних фондах акціонерних товариств, розташованих на території регіонів, до комунальної власності або у сфері управління місцевих державних адміністрацій;

- неможливість впливати на забезпечення необхідної кількості кваліфікованої робочої сили через підготовку її у професійно-технічних навчальних закладах, що розташовані на території регіону;

- відсутність державної фінансової підтримки пріоритетних інноваційних проєктів, яка передбачається Законом України «Про інноваційну діяльність», шляхом повного (часткового) безвідсоткового кредитування або повної (часткової) компенсації відсотків, що сплачуються суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам.

Загалом інноваційний розвиток регіону можна представити у вигляді взаємозв'язку регіонального потенціалу (інноваційного, інвестиційного, природно-ресурсного, трудового) та факторів, що впливають на наявний потенціал (рис. 1).

Саме від якісного менеджменту інноваційного розвитку на регіональному рівні залежить ефективність соціального, економічного розвитку території, бізнес-клімат, підвищення показників якості життя населення не тільки окремого регіону, а й держави в цілому.

Управління інноваціями на будь-якому рівні — глобальному (загальнодержавному), регіональному чи локальному (окремі підприємства) — це управління нестандартними процесами, перебіг яких можна прогнозувати лише на основі гли-

боких наукових досліджень. У цей період, щоб запобігти знищенню науково-технічного потенціалу, держава має суттєво підтримувати наукові дослідження, притому настільки, щоб забезпечити виконання наукою її економічної функції як головного джерела інноваційного шляху розвитку соціально орієнтованого суспільства. Для покращання ситуації важливе місце в напрямку формування загально-національної інноваційної системи має належати розробці результативної системи інноваційного менеджменту в регіоні [2].

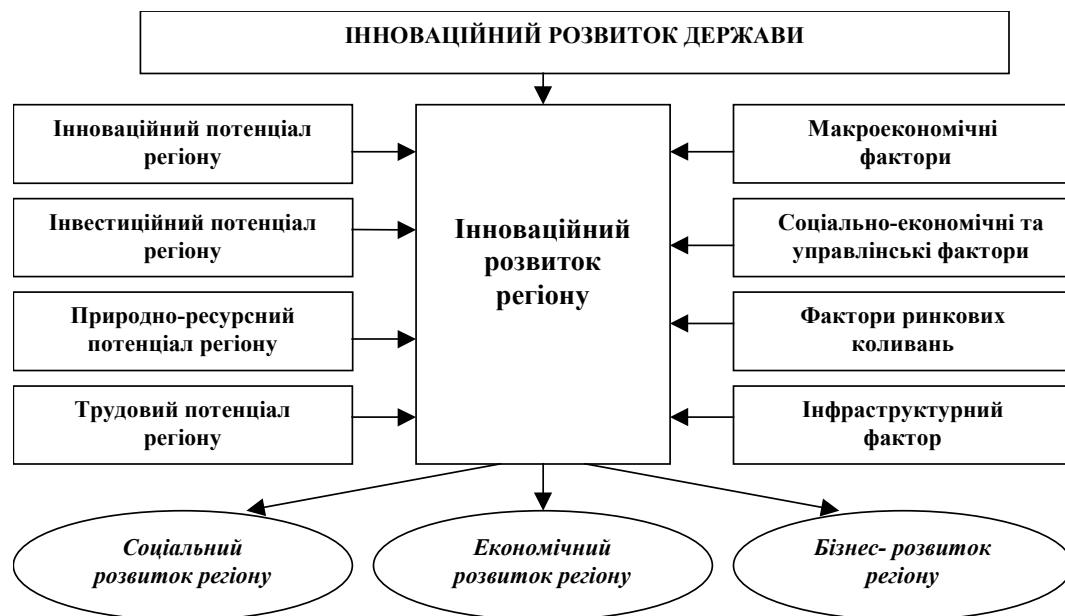

Рис. 1 Модель інноваційного розвитку регіону (побудовано автором)

Стан інноваційної діяльності в державі та її регіонах залежить від багатьох факторів: рівня соціально-економічного розвитку, стану науково-технічного потенціалу та ефективності його використання, стану виробничої сфери та рівня її інтелектуалізації, інформаційно-комунікаційного забезпечення інноваційної інфраструктури, інноваційного підприємництва та сприятливого інноваційного клімату, інноваційних ресурсів, трансферного ринку, рівня конкуренції, наявності ефективного організаційного механізму регулювання інноваційної діяльності, інноваційної культури і рівня управління та соціальної відповідальності тощо.

Ефективність інноваційної діяльності як у регіонах, так і в Україні постійно знижується через застарілість матеріально-технічної бази наукових досліджень і відсутність коштів на її оновлення, незадовільну структуру науково-дослідних, дослідно-конструкторських і впроваджувальних робіт, нерациональне співвідношення чисельності наукових працівників і допоміжного персоналу, незадовільне інформаційне забезпечення, відсутність ринку науково-технічної продукції і попиту на неї, низьку інноваційну спроможність виробництва [3].

У довгостроковому періоді ефективність менеджменту регіонального інноваційного розвитку здебільшого залежить не стільки від екстенсивних, скільки від інтенсивних факторів розширеного відтворення, які забезпечуються впровадженням у виробництво досягнень вітчизняної та світової науки, освоєнням прогресивної техніки, технологій, розвитком творчої ініціативи економічних суб'єктів. У

сучасних умовах науково-технічний прогрес стає головним фактором тривалого зростання добробуту країни, а інновації — вирішальним фактором конкурентоспроможності національної економіки [5].

Можна виділити основні складові механізму менеджменту інноваційного розвитку регіону, які включають організаційний (організація, розробка й впровадження інновацій у регіоні), економічний механізм (керування, планування й збут інновацій у регіоні), і фінансовий механізм (фінансування й стимулювання, страхування інновацій), що дозволяє визначати ефективну стратегію інноваційного розвитку регіону й забезпечує адаптацію інновацій до ринкових умов. Взаємозв'язок між цими складовими менеджменту регіонального економічного розвитку відображено на рис. 2.

Рис. 2. Складові механізму менеджменту регіонального розвитку (побудовано автором)

Організаційний механізм має забезпечувати появу інновацій, фінансовий механізм — створити умови для фінансування інноваційної діяльності, а економічний механізм — забезпечити процес комерціалізації інновацій і їхній подальший розвиток. Усі види механізму інноваційного розвитку взаємозалежні між собою й дозволяють забезпечити ефективний інноваційний процес у регіоні. Крім того, механізм інноваційного розвитку має ґрунтуватися на взаємодії суб'єктів господарювання, державних владних структур та органів місцевого самоврядування, у розпорядженні яких знаходяться фінансові, матеріальні, мінерально-сировинні, інтелектуальні та інформаційні ресурси для ефективної інноваційної діяльності в регіоні.

Висновки. Ефективність функціонування механізму інноваційного розвитку регіону залежить від обґрунтованого вибору інноваційних проектів відповідно до регіональних пріоритетів, наявності джерел їхнього фінансування, отримання оптимальних ефектів від їхньої реалізації. Індикаторами успіху державної інноваційної політики мають стати рівень конкурентоспроможності України та її регіонів, зростання регіональних внутрішніх продуктів і внутрішнього валового

продукту України на душу населення, їхня наукоємність за рахунок усіх джерел фінансування. Проблема забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на основі впровадження інновацій здебільшого регіонального характеру. Кожен регіон відрізняється своїми конкурентними перевагами і специфічними ресурсами, які необхідно задіяти у найкращій спосіб при переході до інноваційного типу розвитку України. Держава має враховувати конкурентні переваги і специфічні ресурси різних регіонів, сприяти формуванню їхньої самодостатності та конкурентоспроможності.

Література

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Текст]: Закон України від 04.07.2002 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 36.
2. *Долішній М.* Організаційно-економічні напрямки активізації інноваційної діяльності в Україні: регіональні аспекти [Текст] / М. Долішній // Регіональна економіка. — 2004. — №1. — С. 48—54.
3. *Будкін В.* Інноваційна модель розвитку національних економік [Текст] / В. Будкін // Економіка України. — 2010 — № 6. — С. 67—78.
4. *Гончаренко М.Ф.* Механізм регулювання інвестиційно-інноваційного розвитку регіону [Текст]: автореферат дис. к.е.н. 08.00.05 / М.Ф. Гончаренко. — Чернігів: Чернігівський державний технологічний університет, 2011. — 17 с.
5. Державний комітет статистики України. Інноваційна активність промислових підприємств [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukstat.gov.ua..> 19.03.2014 р. — Загол. з екрану.

Стаття надійшла до редакції 24.02.2014